

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta neuvoston päätökseksi Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kumppanuussopimuksen tekemisestä.

Perustuslain 96 §:n mukaisesti lähetetään Eduskunnalle Euroopan yhteisöjen komission ehdotus Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden sekä Euroopan yhteisön ja

sen jäsenvaltioiden kumppanuussopimuksen tekemisestä (KOM(2000) 324 lop.) sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2000

Ulkoasiainministeri *Erkki Tuomioja*

Osastopäällikkö Glen Lindholm

EHDOTUS NEUVOSTON PÄÄTÖKSEKSI AFRIKAN, KARIBIAN JA TYYNENMEREN VALTIOIDEN SEKÄ EUROOPAN YHTEISÖN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN VÄLISEN KUMPPANUUSSOPIMUKSEN TEKEMISESTÄ

Yleistä

Euroopan yhteisön suhteet Saharan eteläpuolisen Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioihin (ns. AKT-maat) on vuodesta 1975 järjestetty kattavilla AKT-EY-yleissopimuksilla. Vuonna 1989 tehdyn IV AKT-EY-yleissopimuksen voimassaolo päättyi helmikuussa 2000. EU:n neuvosto hyväksyi uutta AKT-EY-sopimusta koskevat neuvotteluohjeet 29.6.1998. Syyskuussa 1998 avatut neuvottelut uudesta sopimuksesta saatiin päätökseen helmikuussa 2000. Uusi kumppanuussopimus on tarkoitus allekirjoittaa kesäkuun 2000 lopussa todennäköisesti AKT-maassa. Sen osapuolia ovat Euroopan yhteisö, sen jäsenvaltiot sekä 77 AKT-valtiota. AKT-valtioista 71 kuului jo IV AKT-EY-yleissopimukseen. Uusia jäseniä ovat Nauru, Niue, Palau, Mikronesia, Cook- ja Marshall-saaret. Sopimuksen voimassaoloaika on 20 vuotta.

Suomi on ollut AKT-EY-yleissopimuksen jäsen vuodesta 1995 liittyttyään IV AKT-EY-yleissopimukseen sen puolivälintarkistuksen yhteydessä allekirjoitetulla pöytäkirjalla 4.11.1995. Sopimuksen määräyksiä oli sovellettu Suomessa jo vuoden 1995 alusta lähtien Suomen liittymistä Euroopan unioniin koskevan asiakirjan 102 ja 103 artiklojen nojalla.

Sopimuksen sisältö

AKT-EY-yleissopimukset kattavat sekä poliittiset että kaupalliset ja kehitysyhteistyösuhteet EY:n ja AKT-maiden välillä. Poliittisten kysymysten osalta sopimukset sisältävät määräyksiä mm. ihmisoikeuksien, demokraattisten periaatteiden ja oikeusvaltion kunnioittamisesta. Kauppakysymysten osalta sopimuksessa määrätään mm. AKT-maiden tuonnin kohtelusta EU-markkinoilla. Kehitysyhteistyön osalta sopimukset kattavat laajasti kaikki pääasialliset kehitysyhteistyön

sektorit ja rahoitusmuodot.

Uusi kumppanuussopimus tuo merkittäviä muutoksia AKT-EY-yhteistyöhön. Yhteistyön poliittinen ulottuvuus vahvistuu, koska mm. siirtolaisuus, hyvä hallinto sekä konfliktien ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen liittyvät kysymykset tuodaan entistä laajemmin yhteistyön piiriin. Lisäksi uusi sopimus vahvistaa poliittista vuoropuhelua AKT-maiden ja EU:n välillä ja lisää kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumista AKT-EY-yhteistyöhön. AKT-EY-kauppajärjestelyissä siirrytään asteittain AKT-maiden ei-vastavuoroisista kauppaetuksista alueellisiin talouskumppanuussopimuksiin, jotka perustuvat AKT-EY-kaupan vastavuoroiseen vapauttamiseen vuodesta 2008 lähtien. Sopimukseen sisältyy myös erityinen etuuskohtelu vähiten kehittyneille maille: niiden pääasiallisesti kaikki tuonti vapautetaan tulleista vuoteen 2005 mennessä. Lisäksi osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön palvelujen kaupassa, kauppaan liittyvillä aloilla sekä kansainvälisillä foorumeilla. Kehitysyhteistyön osalta uusi sopimus nostaa köyhyyden vähentämisen yhteistyön päätavoitteeksi ja pyrkii sen saavuttamiseen kokonaisvaltaisella lähestymistavalla. Sukupuolten tasa-arvo, ympäristökysymykset sekä institutionaalinen kehittäminen ja valmiuksien vahvistaminen määritellään sopimuksessa läpileikkaaviksi periaatteiksi, joita sovelletaan kaikilla yhteistyön aloilla. Sopimuksen rahoitusinstrumentit on ryhmitelty lahjamuotoiseen määräraha-kehitykseen ja Euroopan investointipankin hallinnoimaan investointikehykseen.

Taloudelliset vaikutukset

AKT-EY-yhteistyön kustannukset vuosina 2000–2005 rahoitetaan EU:n jäsenvaltioiden suorina maksuina tätä tarkoitusta varten perustettavasta yhdeksänstä Euroopan kehitysrahastosta (EKR-9). Rahaston koko ja

varojen jakautuminen pääasiallisiin käyttö-tarkoituksiin määritellään kumppanuussopimuksen liitteenä olevalla rahoituspöytäkirjalla. Yleisten asioiden neuvostossa 8.12.1999 sovittiin EKR-9:n kokonaissuuruudeksi 13,8 mrd euroa eli n. 82 mrd markkaa. Tästä summasta 13,5 mrd euroa varataan AKT-yhteistyöhön, 175 milj. euroa yhteistyöhön EU:n jäsenvaltioiden ns. merentakaisten maiden ja alueiden kanssa ja 125 milj. euroa komission EKR-varojen hallinnointiin liittyviin toimiin. Suomen maksuosuus EKR-9:ssä on 204 milj. euroa (n. 1213 milj. markkaa) eli 1,48 % rahaston kokonaissummasta. Suomen maksut EKR-9:än alkaisivat todennäköisesti vasta vuonna 2005, koska edellisissä Euroopan kehitysrahastoissa on käyttämättömiä varoja. Valtuuskia EKR-9:än sitoutumiseksi on pyydetty valtion vuoden 2000 ensimmäisessä lisätalousarviossa.

AKT-EY-kumppanuussopimuksessa määrätään EU:n ja AKT-maiden välisen kaupan järjestelyistä. Sopimuksen mukaan EU ja AKT-maista muodostuvat alueet käynnistävät vuonna 2002 kauppaneuvottelut, joiden on määrä johtaa viimeistään vuoteen 2008 mennessä alueellisten talouskumppanuussopimusten solmimiseen. Vuoteen 2008 asti sovelletaan Lomé-IV-sopimuksen kauppamääräyksiä, jotka takaavat AKT-maiden teollisuustuotteille ja pääasiassa kaikille maataloustuotteille vapaan pääsyn EU-markkinoille. Vuonna 2008 voimaanastuvissa talouskumppanuussopimuksissa on tarkoitus sopia EU:n ja AKT-maiden kaupan asteittaisesta vastavuoroisesta vapauttamisesta vähintään 10 vuotta kestävä siirtymäkauden aikana.

Vuonna 1999 AKT-maiden (pl. Etelä-Afrikan tasavalta, jonka kauppaa EU:n kanssa säätelee erillinen sopimus) osuus Suomen kokonaistuonnista oli 0,6 % ja kokonaisvientiä 0,4 %. Uusi sopimus säilyttää nykyiset EU-AKT-kauppajärjestelyt vuoden 2008 alkuun asti. EU-AKT-kaupan vapauttaminen vuodesta 2008 alkaen ei muuta merkittävästi AKT-maiden tuotteiden markkinoillepääsyä EU:ssa, koska AKT-tuonti on jo nykyisellään valtaosin tullivapaata. Uusien kauppajärjestelyjen taloudellisia vaikutuksia voidaan tarkemmin arvioida vasta niitä koskevien neuvottelujen tulosten selvittyä.

Poliittiset vaikutukset

Sopimuksen päämääriin kuuluu edistää

vakaan ja demokraattisen poliittisen ympäristön vahvistumista AKT-maissa. Ihmisoi-keudet, demokratia ja oikeusvaltio ovat sopimuksen olennaisia osia, joiden rikkomukset johtavat osapuolten välisiin konsultaatioihin ja tarvittaessa yhteistyön keskeyttämiseen. Lisäksi hyvä hallinto on määritelty sopimuksen perustavanlaatuisiksi osaksi, ja vakavat korruptiotapaukset oikeuttavat yhteistyön keskeyttämiseen. Sopimuksen puitteissa annetaan tukea ihmisoikeuksia, demokratiaa, oikeusvaltiota ja hyvää hallintoa edistävälle toimille. Sopimuksen tavoitteisiin kuuluu myös vahvistaa EU:n ja AKT-maiden välistä poliittista vuoropuhelua. Lisäksi sopimus kattaa väkivaltaisten konfliktien ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen tähtäävät politiikat.

Sopimuksen vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Sopimukseen sisältyvät määräykset AKT-EY-ministerineuvoston perustamisesta, tehtävistä ja toimivallasta kuuluvat hallituksen käsityksen mukaan lainsäädännön alaan. Sopimus sisältää myös määräyksiä mm. meriliikenteestä ja tulliasioista. Sopimuksen määräykset eivät kuitenkaan em. osin merkittävästi poikkea IV-AKT-EY-yleissopimuksesta, jonka jäsen Suomi on ollut jo vuodesta 1995 alkaen. Uusi AKT-EY-kumppanuussopimus ei siten aiheuta muutoksia Suomen lainsäädäntöön.

Sopimuksen lähettäminen eduskunnalle

Sopimusneuvotteluista on informoitu eduskuntaa perustuslain 97§:n perusteella 6.3.1998 alkaen (E 22/1998 vp). Sopimus on jaetun toimivallan sopimus ja sisältää määräyksiä, jotka hallituksen käsityksen mukaan kuuluvat lainsäädännön alaan. Siten komission 23.5.2000 tekemä ehdotus sopimuksen tekemisestä KOM/(2000)324 lop. lähetetään oheisena eduskunnalle perustuslain 96 §:n perusteella. Sopimus tullaan allekirjoituksen jälkeen saattamaan hallituksen esityksellä eduskunnan hyväksyttäväksi perustuslain 94 ja 95 §:n mukaisesti.

Sopimuksen allekirjoittaminen ja voimaantulo

Sopimuksen allekirjoittamista koskeva päätös on tarkoitus tehdä neuvostossa todennäköisesti 13.6.2000. Sopimus on tarkoitus

allekirjoittaa kesäkuun 2000 lopussa, mutta tarkka ajankohta ja paikka eivät ole selvillä. Allekirjoitusvaltuudet on tarkoitus pyytää tasavallan presidentiltä 16.6.2000.

Sopimus astuu voimaan, kun sen ovat ratifioineet Euroopan yhteisö, sen jäsenvaltiot ja vähintään kaksi kolmasosaa AKT-valtioista. Allekirjoituksen yhteydessä kokoontuvan AKT-EY-ministerineuvoston on tarkoitus valtuuttaa AKT-EY-suurlähettiläiden komitea päättämään kumppanuussopimuksen määräysten väliaikaisesta soveltamisesta 1.8.2000 lukien. Komissio ei vielä ole tehnyt

esitystään väliaikaisen soveltamisen laajuudesta.

Valtioneuvoston kanta

AKT-EY-yhteistyöllä on merkittävä sija EU:n ulkosuhteissa. Sopimus vastaa EU:n neuvoston 29.6.1998 hyväksymiä neuvotteluohjeita. Tältä pohjalta valtioneuvosto katsoo, että komission ehdotus on perusteltu.